

Petter Andersson på Lingårdsäng Härön

På nordsidan av Härön, vid Kyrkesund i Klövedals församling på Tjörn, finns en liten bit odlingsbar mark bland bergskullarna som kallas Lingårdsäng. Där bodde min morfars farfar i en liten stuga, tillsammans med sin hustru och deras barn. Han hette Petter Andersson och var född på Staffansholmen vid Härön den 19 september 1818. Hon hette Anna Helena Johansdotter och var född i Kristine församling i Göteborg den 11 augusti 1817.

Staffansholmen, som numera kallas Stavsundsholmen, är den södra delen av Härön och var förr åtskild från Härön av ett smalt sund som sedan slutet av 1940-talet är igenfyllt med en vägbank. Olaus Olsson uppger i en skrift från 1924 att Staffansholmen ägdes av Knut Pedersson Måneskiölds barn, Peder och Jörgen¹. I samma skrift uppges även att Peder Knudsen i ett förläningsbrev av år 1582 erhöll "skatten av Herrön". Magda Måneskiöld uppger i sin bok att Knut Pedersson Måneskiöld ägde Sunna med tillhörande fiskeläget Sumpen och Staffansholmen².

Lingårdsäng ligger en liten bit från vattnet. Det är troligt att Petter och Anna Helena brukade någon bit av den odlingsbara jorden, som fanns alldeles utanför stugknuten. Fisket torde dock ha varit Petters huvudsakliga syssla. Lingårdsäng tillhörde den av gårdarna på Härön som gick under benämningen "Gården". Hela Härön utom Stavsundsholmen ägdes av Hvitfeldtska Stipendieinrättning och "Gården" låg på den norra delen som arrenderades av Torbernt Olsson i Tryckhålet. Hans arrenderade 1/4 mtl Härön hade beteckningen Härön 1:4.

Det var först som vuxen som jag upptäckte var Lingårdsäng ligger. Min morfar pratade ofta om sin fars barndomshem men det blev aldrig av att vi besökte platsen medan han levde. Den som kunde berätta för mig i detalj var huset hade legat var "Ragnar i Änga". Han var själv född och uppväxt på Härön, på den gård som går under benämningen "Änga" och har gårdsbeteckningen Härön 1:7. Hans far, Edvin, hade berättat för honom var huset som jag sökte hade legat.

Man hittar dit om man följer gångvägen förbi "Gården" i riktning mot "Änga". Istället för att ta av till vänster där man svänger ut mot "Änga", fortsätter man rakt fram i riktning mot sommarstugan i Kallevik. Gångstigen till Lingårdsäng följer kraftledningen mot sommarstugan. Strax innan man passerar grinden till Kallevik ligger en gårdesgård och innan man passerar den ligger på vänster sida en stensatt brunn som tillhörde Petters och Anna Helenas hus. På höger sida, strax efter gårdesgården, ligger husgrunden helt övervuxen av nyponbuskar och annat buskage. Av kvarvarande rester att döma var det ett mycket litet enkelhus med tegeltak och murstock.

¹ Olaus Olsson 1924, Måneskiöldska Slakten av Olsnäs, sidorna 17 och 19.

² Magda Måneskiöld, Våra vikingaförfäder, sidan 211.

Petter och Anna Helena vigdes i Klövedal den 18 december 1842 efter att det varit utlyst i kyrkan 12/6, 19/6 och 26/6 1842. Petter noteras då som boende i Sunna och Anna Helena på Limhall. Anna Helenas mamma, som var ensamstående, var född och bosatt på Limhall. Det är ett litet fiskeläge strax innan Kyrkesund. Här blev Petter och Anna Helena boende några år efter giftermålet medan de fem första barnen föddes. Dessa var Britta Stina den 12 april 1843, Andreas den 16 mars 1845, Niklas den 12 november 1847, Anna Lovisa den 12 juni 1850 och Johan Bernhard den 19 april 1853. Familjen flyttade därefter ner till Kyrkesund och där föddes sonen Torbernt den 21 maj 1856. Endast det yngsta barnet, Olof Martin, är fött sedan man flyttat till Härön. Han föddes den 29 januari 1859, troligen på Lingårdsäng, men det kan även ha varit i "Hunnevik" där Petter bott en tid innan han gifte sig.

Torbernt som föddes den 21 maj 1856 blev far till min morfar. Vid hans dop den 22 maj var Carolina Jonasdatter och Maria Nilsdatter från Härön faddrar. Carolina var född 1825, inflyttad från Säve församling 1854 och piga hos änkefru Anna Kristina Olsson på Härön. Anna Kristina var änka efter salteriådkare Torbernt Olsson. Det var han som lät bygga det stora magasinet på Härön, vilket numera är restaurang. Han arrenderade den norra delen av Härön som var på 1/4 mantal. Maria Nilsdatter var född den 26 juli 1816, dotter till Nils Olsson och Kerstin Rasmusdatter i Båtevik. Hon gifte sig året efter dopet med Andreas Eliasson från Härön, som var son till Elias Toresson född den 2 juni 1791, som i sin tur var son till Tore Eliasson född den 17 november 1739 och broder till dopbarnets mormorsmor.

Av Petters och Anna-Helenas barn flyttade Andreas till Kristiansund i Norge. I husförhörslängd och utflyttningslängd dateras flytten till den 1 september 1870. Andreas var sjöman och hade varit i Kristiansund tidigare. Han var redan far till en son som var född den 26 juni 1868 i Romsdals Amt³, vilket var det tidigare namnet på Möre och Romsdals fylke. Kristiansund ligger i yttersta havsbandet i Nordmøre, på den nordligaste delen av Möre och Romsdals fylke.

Lysning utfärdades den 12 augusti, det var innan Andreas hade kommit dit. Redan den 29 september 1870 förrättades vigsel i Kristiansunds kyrka mellan Andreas och Ingeborg Knutsdatter Lange⁴. Hon var född i Vistdal i Nesset prästgield den 10 februari 1842 och hade innan hon träffade Andreas en dotter, Maria Jonsdatter, som var född på samma ställe den 17 augusti 1864⁵. De övriga barnen som föddes i familjen var Peder Nikolai den 26 juni 1868, Karl Annaeus den 29 augusti 1870, Johanna den 2 oktober 1872, Albert Emanuel den 7 september 1875, Leonie Kathinka den 2 februari 1878, Anna Birgite den 4 april 1880 och Mathilde Emilia den 16 november 1883. De 4 sista barnen var födda i Bergen. Andreas bror Niklas, som var två år yngre, är registrerad hos Andreas i folkräkningen 1875 under namnet Nikolai. Han står då som ogift matros. Uppgifterna har hittats i Digitalarkivet och Dis Norge med bistånd från norska släktforskare⁶. Andreas avled den 22 juli 1891 i

³ Kristiansunds prästgields födelsebok 1866-1872.

⁴ Kristiansunds prästgields vigselbok, Möre og Romsdal fylke, ministerialbok.

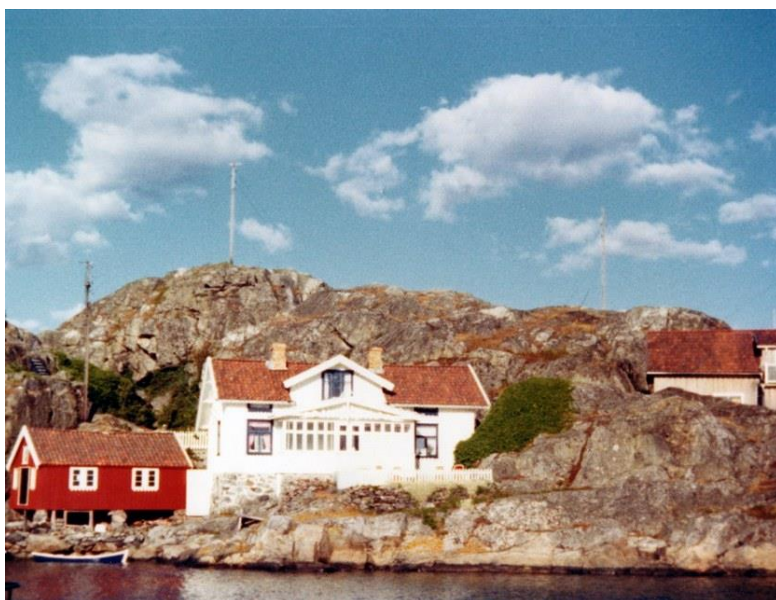
⁵ Möre og Romsdal fylke, Vistdal i Nesset, ministerialbok födde og döpte 1864 sid 24.

⁶ Folketelling 1875 Bergen.

Hemmesbysmug 2⁷ Bergen by i Bergens fylke och efterlämnade änka och 7 barn varav 3 var omyndiga. Han nämns som fattig sjöman 46 år i dödboken. I folkräkningen 1891, som är registrerad före dödsfallet, finns båda makarna nämnda som fiskeriarbetare. I folkräkning för "Bergen kjøpstad" 1910 finns Ingeborg fortfarande nämnd, då boende tillsammans med sin yngsta dotters familj.

Niklas flyttade till Norge och bosatte sig i Bergen där han är nämnd som sjöman. Senare finns uppgifter att han även verkade som lots. Han gifte sig första gången med Marit Olsen från Naasset Romdal den 9 februari 1877⁸. Marit var född den 31 mars 1837 och avled i Bergen den 30 april 1891. Äktenskapet verkar ha varit barnlöst. Därefter gifte Niklas om sig med Petra Ovida Berentine Knutsdatter Olsen som var född i Ålesund i Norge den 16 januari 1867. De fick sex barn under åren 1892 - 1906, Oskar Nicolai den 10 juli 1892, Bjarne Johan den 26 augusti 1896, Torvald Leonard den 1 mars 1898, Konrad Martin som dog ung, Nicolai Severin den 30 juli 1903 och Petro Severin den 12 maj 1906. Niklas hustru hade dessutom en dotter från ett tidigare förhållande, Klara Lovise Nagel född den 9 januari 1886⁹.

Johan Bernhard blev lots på Grönskärens lotsstation efter den svåra olyckan 1878. Han gifte sig med Berta Evelina Eliasdotter den 19 december 1884. Hon var född den 13 februari 1864 på Kampalln Härön och dotter till mästerlotsen Elias Olsson i dennes andra äktenskap med Britta Christina Christiansdotter. Elias Olsson var stationerad vid Kyrkesunds lotsplats. Johan Bernhard och Berta fick en son som föddes på Grönskärens lotsstation den 7 december 1885 och fick namnet Bror Bernhard. Johan Bernhard bytte senare namn till Gyltergren och i samband med lotsstationens indragning 1903 flyttade han med sin hustru till Kyrkesund och byggde hus i Sumpen vid Sankt Olavs källa.

Bilden föreställer huset som Johan Bernhard byggde i Kyrkesund efter att lotsstationen på Grönskären lagts ned. Sankt Olofs källa ligger i den lilla gröna sänkan som syns bakom huset till vänster i bild.

⁷ Ministerialbok för Nykirken prestgjeld i Bergens fylke 1882-1898 som Andreas Petersen.

⁸ Bergen fylke, Domkyrkan, ministerialbok nr D3 1875-1880 sid 35.

⁹ Uppgifterna från Niklas andra gifte har meddelats av Kjeld Horn i Holmestrand som är barnbarn till Niklas son Bjarne Johan.

Britta Stina nämns som flyttad till Göteborg den 20 oktober 1864 i Klövedals utflyttningslängd. Hon bodde i Domkyrkoförsamlingen och jobbade som piga. Hon var ogift och avled den 27 september 1868 i peritonits enligt kyrkoboken (bukhinneinflammation).

Anna Lovisa gifte sig med Olle Nilsson som var född den 31 januari 1855 i Bö Uppegård Klövedal. De gifte sig den 23 november 1883 och blev boende på brudgummens födelseplats där de fick tre barn, Olga Adolfina Emilia den 12 maj 1885, Berta Nikolina den 31 januari 1887 och Nils Albert den 8 juli 1892.

Olof Martin som var ogift sjöman omkom i en drunkningsolycka i USA den 9 juli 1882. Uppgiften om hans död kom från "County Governors Office" den 24 oktober 1882. Den sista uppgiften om honom i Klövedals församlingsböcker är en notering i högerkolumnen "Bevis för utrikes sjöfart den 7 augusti 1876".

Av husförhörslängden framgår att Torbernt redan i tidig ålder var sjöman i utrikes sjöfart. Bevis om detta finns antecknade i husförhörslängden¹⁰ den 15 mars 1873, 3 september 1875 och 1 mars 1877. Han blev under 1878 uttagen till den grupp som snabbutbildades för att ersätta de omkomna lotsarna som drunknat på uppdrag den 25 augusti samma år. I sitt förordnande skriver lotsdirektören den 27 november.

"Lotsdirektören vill, uppå vederbörandes framställning, härmed hafva förordnat Extra lotsen vid Grönskärens lotsplats Torbernt Pettersson att tills vidare bestrida en ledig kronolotsbeställning med lägre lön vid samma lotsplats, emot åtnjutande såsom årligt arvode af den med denna befattning förenade aflönings- och övriga förmåner. Hvilket vederbörande till efterrättelse länder. Stockholm den 27 November 1878."

Torbernt ändrade sedan, genom Lotsverkets försorg, sitt namn till Gollungberg. Namnbyten på den tiden var inte så omständigt. Före år 1900 var det prästen i församlingen som prövade och genomförde namnändring.

Han gifte sig den 29 december 1881 med Anna Elisabeth Johannesdotter från Hisingsviken på Härön. Hon var född den 28 februari 1857 och hennes föräldrar var Johannes Olsson, född i Hisingsviken den 15 augusti 1831, och Johanna Maria Olofsdotter, född i Sunna Klövedal den 21 november 1832. Torbernt och Elisabeth bosatte sig på Grönskären. Sju barn föddes där, Edina Maria Alexandra den 18 mars 1882, Jenny Aurora Teresia den 6 juli 1885, Hildur Svea Antonia den 13 juli 1887, Johannes Morgan Peder den 14 oktober 1889, Ernst Torbernt Alexis den 2 juni 1892, Hedvig Susanna Elisabeth den 4 december 1894 och Aleisa Bertina Laurentia den 11 oktober 1897. Ernst blev senare min morfar. Han gifte sig med Anna Augustdotter från Nordevikstrand.

På det tjugonde tjänsteåret som kronolots fick Torbernt nytt förordnande av Kungliga lotsstyrelsen i Stockholm och blev nu befordrad till mästerlots. Nu hade även namnet ändrats från Pettersson till Gollungberg.

¹⁰ Klövedal AI:29, sidan 219 bild 224 AD online.

Lotsdirektören

Vi, uppå vederbörandes framställning, härmed
hafva förordnat Extra lotsen vid Grönshärens
lotsplats Torbernt Pettersson att t. v.
bestrida en ledig kronolotsbeställning med lägn
lös vid samma lotsplats, emot åtnjutande sä-
som ärligt arvode af de med denna befattning
förenade afönings- och öfrige förmåner. Hvilket
vederbörande till efteråt tilläses. Stockholm
den 27 November 1878.

Ordnat

Lösen 3.
Stämpel 1.
Twa Tysra Kronor

Anton Brander

Förordnande för v. Pettersson att t. v. vara kronolot med lägn lös vid Grönshärens lotsplats. (1878)

Lotsbrevet från 1878 tillhör Ingemar Gollungberg.

Det nya förordnandet lyder:

"Kongl. Lotsstyrelsen gör veterligt: att som kronolotsen vid Grönskärens lotsplats inom Göteborgs lotsfördelning Torbernt Gollungberg under sin nittonåriga tjänstetid vid lotsverket ådagalagt skicklighet i sitt yrke och i öfrigt sig väl förhållit, alltså varder han, Torbernt Gollungberg härigenom nämnd till Mästerlots med åtnjutande af alla dermed följande förmåner, hvilket vederbörande till efterrättelse länder. Stockholm den 21 juni 1898."

Han var kvar på Grönskären tills lotsstationen upphörde 1903. Då flyttade han med familjen till Sumpen i Kyrkesund där han byggt hus. Han slutade vid Lotsverket efter 40 års tjänst den 17 september 1918¹¹.

Mästerlotsen Torbernt Gollungberg med hustrun Elisabeth Johannesdotter fotograferade i ateljé i Göteborg innan han blev mästerlots.

Petter och Anna Helena bodde på Lingårdsäng till långt fram på ålderdomen. Enligt kyrkböckerna var de utfattiga och det berättas att den sista vintern som de bodde där

¹¹ Avskedspass daterat Stockholm den 17 september 1918.

var det mycket kallt och tjockt snötäcke. Veden hade tagit slut och de hade börjat elda med inventarierna i huset. Öborna på Härön hade förstått deras belägenhet och kom och hämtade dem till fattigstugan som då fanns på Härön och låg strax nedanför skolhuset. Där avled Petter den 1 juli 1896 och Anna Helena den 18 maj 1902. Dödsorsaken har inte angivits i kyrkboken.

Petter Anderssons föräldrar var Anders Persson och Britta Johansdotter. Anders Persson har inte gått att finna i Klövedals födelsebok. Han nämns första gången i den första husförhörslängden från Klövedal 1805 - 1806 hos Pär Nilsson och Börta Andersdotter och finns då uppräknad som ett av tre barn utan födelseår angivet. Året därpå nämns han som Anders 15 år. År 1810 - 1811 har prästen noterat på Anders rad "finns ej i kyrkboken". Senare¹² nämns han som född 1792 och kommenderad som "Extra Roteringskarl för Hogadal" i några år. Pär Nilsson var född i Nordre Valsäng den 16 april 1765 och Börta på Staffansholmen den 11 januari 1762. De gifte sig den 7 april 1790 och bosatte sig på Staffansholmen, troligen hos brudens föräldrar. De flyttade senare till Sumpen för att så småningom återflytta till Staffansholmen där de bodde då sonen Anders med sin hustru Britta kom från Styrso 1818.

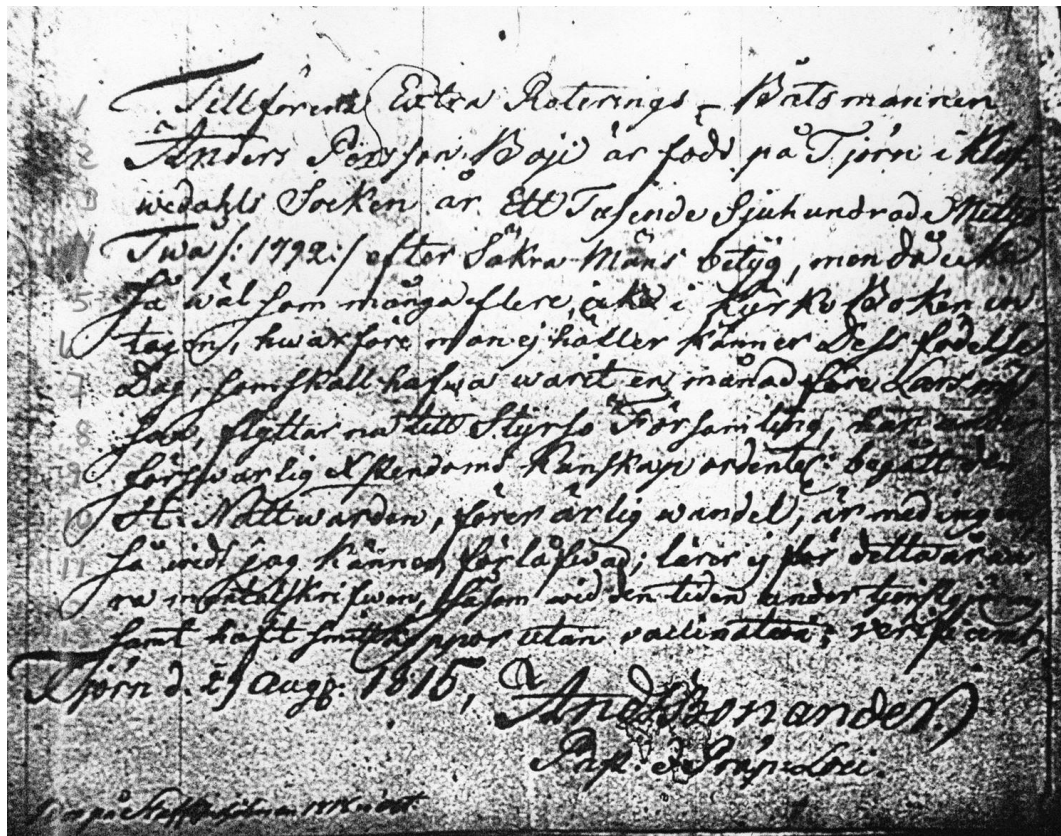
De övriga barnen i familjen var Johannes som föddes på Staffansholmen den 26 februari 1790 och dog i mässling den 19 januari 1792, Rangela som föddes i Sumpen den 5 december 1797 och Nils som även han var född i Sumpen den 29 augusti 1801. Han drunknade vid Svanesund natten till den 29 september 1835¹³. Sonen Anders har troligen glömts bort från inskrivning i födelseboken. I husförhören finns dessutom även en dotter vid namn Ingeborg nämnd. Hon skulle vara född 1795. Inte heller hon finns inskriven i födelseboken.

Anders Persson flyttade 1815 till Asperö i Styrso församling. I samband med hans utflyttning utfärdade kyrkoherden och prosten i Tjörns pastorat, Anders Bonander, ett flyttbetyg den 29 augusti 1815 i vilket han skriver om Anders Perssons ålder att han var född 1792 "efter säkra mäns betyg". Där nämns vidare att "många flera icke i kyrkboken intagen var". Beträffande hans födelsedag skriver Bonander "ej heller känner dess födelsedag som skall hafva varit en månad före Larsmäss". Larsmäss står för Lars den 10 augusti så Anders bör alltså vara född i juli månad 1792.

Han kom hem igen som nygift med sin hustru Britta Johansdotter, född på Asperö den 27 november 1791. De hade gift sig i Styrso församling den 27 mars 1818 efter att lysning utfärdats tre söndagar i januari månad med början den 11 januari. Anders tituleras då "ungkarlen och fiskaren drängen". Efter flytten till Klövedal blev de boende hos Anders föräldrar på Staffansholmen en tid, där också deras förstfödde son Petter föddes. Vid inskrivningen i dopboken den 19 september 1818 nämns som faddrar Christina Ingemarsdotter på Herrön, Ingeborg Persdotter i Källekärr, Bernt Ingemarsson i Sumpen och Anders Jonsson i Sumpen. Flyttbetyget för återflytten till Tjörn skrevs av kyrkoherde B Bogner den 9 oktober 1818. Han nämner då, bland annat, att Britta haft smittkoppar "i yngre år" och att hon har "någorlunda försvarlig kristendoms kunskap".

¹² Klövedals husförhörslängd 1813-1814, Sumpen.

¹³ Klövedals dödbok.

Bilden visar kyrkoherde Anders Bonaders flyttbetyg från 1815 när Anders Persson flyttade till Styrso.

Beträffande faddrarna vid Petters dop så var Christina Ingemarsdotter född den 9 mars 1782 och dotter till Ingemar Andersson och Sigrid Bernstdotter på Ödegärdet. Bernt Ingemarsson var född den 24 juni 1794 och bror till Christina Ingemarsdotter. Dessa var kusiner till barnets far genom deras far Ingemar Andersson som var en bror till barnets farmor. Ingeborg Persdotter var en syster till fadern och född 1795. Hon gifte sig senare med Kristian Relfsson i Källekärr som var född den 7 april 1780. Anders Jonsson var gift med Christina Ingemarsdotter och född den 30 juni 1778. Anders Jonsson var släkt på annat sätt också. Hans mamma, Barbro Andersdotter som var född den 31 maj 1767, var syster till dopbarnets farmor.

Därefter föddes den 13 augusti 1821 Johannes medan de bodde på Staffansholmen. De övriga barnen, Anna Britta den 18 januari 1825 som dog den 23 maj 1830 i "feber" och Stina den 18 augusti 1827 som dog den 9 april 1831 i "magsjuka" föddes i Sumpen. Inte nog med sorgerna efter de två barnen som dog. Anders hustru, Britta, hade nyligen avlidit av "tärande" den 16 april 1831 och begravdes tillsammans med den yngsta dottern Stina den 24 april 1831. Enligt uppgift står "tärande" för något som närmast kan beskrivas som ett höggradigt utmärglingstillstånd. Vilken sjukdom som förorsakat tillståndet framgår inte.

Anders gifte om sig den 28 december 1834 med Annika Jonsdotter från Hunneviken på Härön. Hon var född den 27 september 1805 och dotter till Jon Göransson och

hans hustru Johanna Jönsdotter i Hunnevik. Anders och hans hustru bosatte sig där och födde en son den 20 februari 1836 som fick namnet Johan. Det blev inga fler barn. Annika avled i tyfus den 27 mars 1839 endast 33 år gammal och Anders är då blind och avlider ett par år senare. Det saknas inskrivning i dödboken om hans bortgång men i husförhörlängden för 1841-1845 finns en notering om att han avled 1841. Sonen Johan som endast är fem år när båda föräldrarna avlider förblir boende hos sina morföräldrar i Hunnevik. Johan överlever fattigdomen i Hunnevik och gifter sig den 5 maj 1874 med Anna Maria Persdotter från Halsbäck Nedergård i Klövedal.

Petters mor, Britta Johansdotter, var född på Asperö i Styrso församling i Göteborgs södra skärgård den 27 november 1791. Hennes föräldrar var Johan Håkansson och Catharina Börjesdotter på Asperö. De var födda den 18 januari 1761 resp. den 19 maj 1763. Johan Håkansson synes ha haft sina rötter på Brännö medan hans hustru var född på Asperö. I familjen föddes förutom Britta fem barn. De var Andreas den 25 juni 1787 som avled 1790, Hans den 8 augusti 1796 som avled samma år, Elin den 4 januari 1798, Erik den 4 september 1800 och Börje den 31 mars 1804.

Per Nilssons föräldrar i Nordre Valsäng var Nils Jacobsson och Ingeborg Persdotter. Nils var född ca 1740 men finns inte i Klövedals födelsebok. Hans födelseår har beräknats med ledning av uppgiften i dödboken. Hustrun Ingeborg var född i Sunna den 20 juli 1735. Inte heller Nils far, Jacob Jöransson, återfinns i Klövedals födelsebok. I dödboken nämns han som avliden den 27 februari 1780 i en ålder av 67 år och 7 månader. Han borde alltså vara född omkring augusti 1712. Ytterligare tre av Jacob Jöranssons barn saknas i födelseboken Klövedal. Det är Kerstin som avled den 16 mars 1770, Ingeborg som avled den 18 mars 1809 och Anna som avled den 29 september 1814. Med ledning av åldersuppgiften i dödboken kan deras födelseår beräknas till omkring 1746, 1747 och 1740.

I Klövedals födelsebok finns därefter införda under Jacob Jöransson på Berget i Nordre Valsäng, Marit den 1 juni 1751, Lars den 23 juni 1755 som avled den 30 augusti samma år, Helena den 13 juli 1756 som avled den 3 februari 1776, Börta den 26 april 1759, och Kristina den 4 februari 1763. Det är många poster som saknas i kyrkböckerna och man kan undra om det beror på slarvig inskrivning eller om Jacob Jöransson och hans fyra äldsta barn inte var födda i församlingen.

Jacob Jöransson var kunnig i smedyrket, något som senare gick i arv till den äldste sonen Nils. Johan Pettersson skriver i sin bok "Klövedals Kyrka" från 1965: År 1766 talas om den gamla klockan, "som förfallett wahr", då Jacob Jöransson i Valsäng lagade dess axel och gjorde ett nytt beslag¹⁴. 1797 reparerades klockorna igen men nu av Jacobs son Nils Jacobsson på Berget. Uppgifterna, uppger Pettersson, har hämtats ur lantkyrkoräkenskaper för resp. år.

Efter Jacob Jöranssons bortgång förrättades bouppteckning den 31 september 1780. Vid delningen finns 6 barn uppräknade. Det är sonen Nils och döttrarna Anna, Marit, Ingeborg, Börta och Kristina som vardera får 4 riksdaler, 22 skilling och 5 runstycken av boets behållning på 26 riksdaler, 38 skilling och 6 runstycken. Jacob

¹⁴ Johan Pettersson, Klövedals kyrka, sidan 52.

Jöransson arrenderade gården av Göteborgs Gymnasium så därför fanns det ingen fast egendom vid bodelningen. De sammanlagda inventarierna uppgick till 75 riksdaler och 44 skilling av vilken den största posten var djuren som upptogs till 30 riksdaler och 8 skilling. Spannmål upptogs till 4 riksdaler. Det kan nämnas att det fanns en bibel, två psalmböcker och en katekes upptagna till 1 riksdaler och 38 skilling, varav bibeln värderades till 1 riksdaler och 32 skilling och de övriga till 2 skilling vardera. 1 kopparkittel var värderad till 1 riksdaler.

Det lilla mörka huset med skorsten till vänster i bild var fattigstugan på Härön där Petter Andersson och hans hustru levde sin sista tid. Huset till vänster med den vita stenfoten är Häröns skolhus som tillkom med medel från Jonas Gardell på Skaboholmen 1867 – 1868.

Det är den på föregående sida nämnde Nils Jacobsson som tillsammans med hustrun Ingeborg Persdotter finns i min antavla som föräldrar till Per Nilsson. I sina hemtrakter gick han under benämningen ”Per på berget”, enligt Nils i Vik¹⁵. Om Nils Jacobsson var född i Klövedal eller i någon annan församling har jag inte kunnat få klarhet i. Han var född omkring 1740 och hans hustru var född i Sunna den 20 juli 1735. De gifte sig i Klövedal den 28 december 1764 och när deras barn föddes bodde de i Sumpen. Där föddes redan den 16 april 1765 sonen Per och därefter tillkom barnen Sigrid den 20 mars 1767, Anders den 28 juli 1769, Jacob den 14 november 1772 som avled den 27 november 1774, Jonas den 11 augusti 1775, Anders den 18 januari 1778 och Britta den 6 juli 1780. Två barn fick namnet Anders trots att den förste inte finns upptagen i dödboken innan den andre föddes.

Hustrun Ingeborg dog strax innan jul på Berget i Valsäng den 22 december 1797 av något som i dödboken inskrivits som ”värk”. Nils gifte senare om sig och i den första husförhörslängden finns en hustru, Annika, upptagen i familjen. Någon uppgift i vigselboken som stämmer med detta finns inte. Däremot finns i Stenkyrka vigselbok uppgiften om att Nils som änklings gifte sig den 30 januari 1798 med änkan Annika Persdotter från Kärrslätt. I den andra husförhörslängden i Klövedal står Nils gård

¹⁵ Jimmy Hermansson, Tjörns släktforskares årsbok 2006, Nils i Vik berättar, sidan 9.

benämnd som "Valsäng eller Berget" och dess storlek anges till 1/4 mantal. Hustrun Annika har fått både efternamn och årtal och hon är nämnd som Annika Persdotter född 1745. Hon avled i "slag" den 8 januari 1814 på Berget i Valsäng. I husförhörlängden detta år står det om Nils Jacobsson att han är blind. Gården på Berget har dessförinnan uppdelats så att den yngsta dottern Britta och hennes man, Olof Persson, brukar 1/8 mantal och fadern Nils Jacobsson 1/8 mantal. Det var Göteborgs Gymnasium som ägde gården och den hade således tillhört Margaretha Hvitfeldt när hon levde. F.d. åbomannen och gymnasierättaren Nils avled den 13 februari 1817 i en ålder av 80 år och i dödboken står som orsak angiven, "ålderdom".

Efter många års sökande och slutligen med hjälp av en annan forskare i föreningen på Tjörn lyckades jag till slut finna anledningen till varför Jacob Jöransson och hans fyra äldsta barn inte finns i Klövedals födelsebok. Jacob flyttade inte till Berget i Klövedal förrän 1751. Dessförinnan bodde han i Valla socken på Tjörn. Han finns inte registrerad som född där heller men hans far, Jöran Andersson, var född i Habborsby Sörgård Valla och död på torpet Hultet under Åker i Valla. I 1715 års taxeringslängd finns Jöran upptagen under Habborsby Sörgård vilket gör att man vill dra slutsatsen att Jacob Jöransson var född där år 1712.

Jacob Jöransson och hans hustru bodde mellan åren 1741 och 1747 i Röra Stenkyrka enligt mantalslängden vilket betyder att deras äldste son, Nils Jacobsson, och hans tre äldsta systrar borde vara födda där.

Jacobs förfäder har kunnat följas tillbaka i tiden till början av 1600-talet då en stamfader Helge finns upptagen år 1617 i en "Extra kontribution". Förmodligen är det den andra Älvsborgs lösen som avses. Han förekommer sedan i skattelängder fram genom åren. I 1659 års jordebok, den första som upprättades sedan Bohuslän genom freden i Roskilde 1658 införlivats med Sverige, står han som innehavare till 1 hemman Habborsby. Detta hemman kan 1698 identifieras som Habborsby Sörgård. De sistnämnda uppgifterna har hämtats från Hjalmar Erikssons "Gårdarna i Valla"

Petter Anderssons hustru, Anna Helena Johansdotter, föddes utom äktenskapet på Sahlgrenska Sjukhuset i Göteborg den 11 augusti 1817. Dopet skedde samma dag på sjukhuset men inskrivningen i Sahlgrenska Sjukhusets journal ger ingen vägledning i vem fadern var. I dopboken för Kristine församling som mamman tillhörde sägs beträffande fadern att han inte var angiven. Modern uppges vara pigan Anna Andersdotter 31 år och som dopvittnen anges, "De vanliga".

Anna Andersdotter var född på Limhall i Klövedal den 12 november 1782 och i födelseboken finns som föräldrar, Anders Olofsson och Agnes Eliasdotter på Limhall nämnda. Faddrar vid dopet var Tore Eliasson på Staffansholmen och Anna Eliasdotter på Limhall. De var syskon till barnets mor och födda den 17 november 1739 resp. den 5 november 1745. Den tredje faddern var Anders Olsson på Staffansholmen som var gift med moderns syster, Börta. Den fjärde faddern var Karin Andersdotter, född den 6 oktober 1750, och gift med Lars Olsson på Limhall som var en bror till barnets far.

Barnen på Limhall hos Anders Olofsson och Agnes Eliasdotter var Elias som föddes den 16 juli 1772, Greta den 13 januari 1775, Anna den 22 november 1776, Helena den 11 mars 1779, Greta den 2 september 1780, Anna den 12 november 1782, Olof den 1 november 1785, Helena den 12 juli 1788, Bernt den 20 juni 1791 och Elsa den 14 januari 1794.

Barnadödligheten var stor och tre av barnen avled inom tre dagar år 1779. Det var Anna och Helena som avled den 2 november i koppor och Greta som avled den 4 november, också i koppor. Därefter avled den andra Greta den 14 september 1784. Sonen Bernt noteras som död i husförhörlängden 1810 -1811. Under bara en dag i november avled i Klövedal 4 barn av koppor och under november månad 1779 avled 12 barn av koppor. Endast koleran år 1834 tycks ha drabbat hårdare under kort tid. Då avled under perioden 16 augusti till 5 oktober 40 personer av kolera i Klövedal¹⁶. Koleran drabbade unga och gamla medan kopporna endast skördade barns liv om man får tro dödboken.

Bilden ovan är från Stavsundsholmen i början av 1900. Vägen som finns idag slutar till höger om den vänstra bryggan. Därifrån och rakt över till höger mot den tomt där senare Häröns slip anlades, gick fördämningen för grumsedammen som tillhörde ett trankokeri med 6 kittlar och som ägdes av Donald Edie. Trankokeriets byggnader låg där slipen senare anlades.

Anna Andersdotter bodde i hemmet i Limhall då man började upprätta husförhörlängder i Klövedal år 1806. Förmodligen hade hon då redan tjänat piga i många år i hemtrakterna. 1807 flyttade hon till Bovik på Öckerö i Torslanda församling. I husförhörlängden nämns att hon flyttat till bokhållare Forsberg¹⁷. Han var bokhållare på ett salteri och trankokeri som fanns där. Därefter finner man Anna i Kristine församling i Göteborg år 1813 under benämningen ”Anna Andersdotter 31+”. Där finns även en notering om att hon flyttat från Torslanda.

Det verkar som om Anna stannar i Göteborg några år innan hon åter flyttar till Tjörn. Under den tiden har hon träffat en karl som troligen heter Johan. I varje fall får hen-

¹⁶ Klövedals dödbok.

¹⁷ HFL 1807 Klövedal AI:2, bild 24, sidan 19.

nes barn "Johansdotter" som efternamn och det är med stor sannolikhet efter fadern. Vid förlossningen på Sahlgrenska Sjukhuset den 11 augusti 1817 skrivs Anna in som "pigana Anna Andersdotter 31 år". Det kan tyckas märkligt eftersom Anna var född 1782 och i verkligheten skulle fylla 35 år dagen efter förlossningen. Detta har troligen sin förklaring i att Anna var inskriven i Kristine församling som "Anna Andersdotter 31+", något som fick följa henne genom åren i Göteborg. 1817 nämns en "Anna Andersdotter 31+" igen i Kristine församlingsbok men ingenting om hennes barn. Däremot en notering om att flyttattesten återlämnats och en notering "Flo" som skulle kunna betyda att hon varit utflyttad till Flo socken i Västergötland.

År 1819 noteras Anna som utflyttad till Tjörn. Till Limhall i Klövedal har hon med sig sin lilla flicka som hon döpt till "Anna Lena". Hennes syster Elsa, som också varit ute på pigtjänster, har flyttat hem 1817 och får även hon en dotter utom äkten-skapet 1818. Hon blir döpt till Greta efter två systrar till modern som avled vid fyra års ålder. Greta noteras som avliden i husförhörlängden 1820 -1821 utan att motsvarande notering finns i dödboken. Annas far avlider den 8 augusti 1820 och det är först därefter som Anna och hennes dotter återfinns på Limhall. Dottern heter nu i Klövedals församling "Anna Helena". Båda namnen kommer från Annas små syskon som avled 1779 i de första barnaåren. System Elsa har flyttat till Orust och på Limhall bor därefter lilla Anna Helena med sin mor och mormor.

Anna förblev ogift. Hon kunde både läsa och skriva. År 1835 undervisade hon fem fattiga barn i stavning och innanläsning i åtta veckor. För detta fick hon av influtna fattigmedel 12 riksdaler i ersättning¹⁸. Hon avled på Limhall den 12 mars 1851 och nämns då som änka. Att hon skulle ha varit gift någon gång har inte gått att få bekräftat ur kyrkoböckerna. Det var kanske snarare ett sätt att undvika att hon hade ett "oäkta barn" med sig från Göteborg.

Annas far var Anders Olofsson på Limhall. Han var född där den 5 december 1748 och hans föräldrar var Olof Olsson-Swart, född på Berget i Valsång den 23 januari 1724, och Anna Larsdotter, född på Ödegärdet den 6 april 1712. "Swart" var ett tillnamn som han fick som rotebåtsman. Han var född som Olof Olsson och avled som Olof Olsson-Swart den 2 juni 1759.

Anders var det tredje barnet av fyra i familjen. Första barnet föddes redan den 25 april 1741. Hon fick namnet Anna och avled redan efter 17 veckor den 22 augusti 1741. Det var flera år innan föräldrarna var gifta. Mamman bodde då fortfarande i föräldrahemmet på Ödegärdet. Fadern var endast 17 år när Anna föddes och modern var 12 år äldre och närmade sig de trettio. Bröllopet fick därför anstå några år. Paret blev efter giftermålet bosatt på Limhall där ytterligare tre barn föddes. Det var en ny Anna den 28 september 1746 som avled den 4 augusti 1748, Anders den 5 december 1748 och Lars den 11 december 1751.

Anna Andersdotters mamma hette Agnes Eliasdotter och var född på Staffansholmen den 24 januari 1751. Föräldrarna var Elias Toresson och Torborg Börgesdotter. Elias var troligen född på Solhogen ca 1704. Han finns inte i födelseboken men i dödbo-

¹⁸ Johan Pettersson, Bygd och Människor, sidan 151.

ken den 22 mars 1786 anges hans ålder till 82 år. Han var gift två gånger och Agnes tillhörde den andra barnakullen.

Elias gifte sig första gången i maj månad 1732 med Anna Jönsdotter från Solhogen, Hon var född där den 3 november 1693 och hennes föräldrar var Jens Svensson och Marit Svendsdotter. De fick tre barn när de bodde på Solhogen och i samband med att det tredje barnet föddes avled både barnet och modern. Det enda överlevande av Annas barn var Anders som föddes den 25 april 1733. Därefter föddes en flicka den 16 januari 1735 som fick namnet Börta och avled vid tre års ålder den 12 maj 1738. Sista barnet, Tore, föddes den 14 mars 1737 och modern avled 10 dagar senare, 43 år gammal. En vecka senare, den 1 april 1737, avled Tore. Inom loppet av drygt ett år avled således mamman och två av hennes tre barn.

Bilden föreställer Grönskärens lotsstation omkring år 1900. Torbernt Gollungberg bodde i det högra huset. Den lilla byggnaden till vänster om det huset är skolan.

Elias förblev inte ensam länge. Redan ett halvt år efter den första hustruns bortgång gifte han om sig. Vigseln är daterad den 29 september 1737 och de nygifna kom att bo kvar på Solhogen några år. Den treåriga Börta från första äktenskapet avled efter att Elias gift om sig men redan två månader efteråt kom det första barnet i den nya familjen. Denna gång var det moderns far som fick lämna sitt namn vidare medan faderns far fick vänta tills andra sonen föddes. I det första äktenskapet hade varken farfar eller morfar fått lämna namn åt förstfödde sonen. Anders hade istället fått sitt namn från en av moderns bröder.

I det andra äktenskapet föddes 8 barn varav 6 överlevde barnåren. Börje föddes på Solhogen den 13 juli 1738, Tore den 17 november 1739, Helje föddes på Limhall den 20 augusti 1743, Anna den 5 november 1745 och Börta den 23 juni 1748. Därefter flyttade familjen till Staffansholmen och där föddes Agnes den 24 juni 1751, Helena den 12 januari 1754 och Gunnela den 20 juni 1756. De två sist födda barnen dog med endast en dags mellanrum den 22 och 23 april 1757. De var då tre år resp. sex månader gamla. Det finns ingen uppgift om dödsorsaken angiven i dödboken.

Den här grenen av mina rötter är annorlunda på så sätt att inga kända anor leder ner till Måneskiöldarna på Olsnäs eller Bremsarna i Toftenäs. Det är också den enda antavlan där en ana med så tidigt nummer som 6 inte gått att spåra. Inget av dessa tre karaktärsdrag är naturligtvis definitiva och eftersom så många anor saknas är det inte otroligt att bland de saknade anorna döljer sig avlägsna släktingar till både Olsnäs och Toftenäs. När det gäller ana 6 så existerar den givetvis i verkligheten men den förefaller tills vidare svår att finna.

Större delen av personuppgifterna i kapitlet om Hisingsviken är hämtade från respektive församlings kyrkoböcker om inget annat anges.

[Ingemar Gollungberg](#)

Uppdaterad jan. 2016